Noodwoningen in Rotterdam

Inleiding

De aanleiding van dit stukje over de woningnood, begint bij mijn schoonouders. Mijn schoonvader Gerrit van der Pluijm (1921-2011) trouwt in 1942 met Akke van der Zee (1924-2002) hij wordt eind 1942 door de Duitsers in Berlijn in de wijk Spandau tewerkgesteld. Zijn vrouw gaat met hem mee naar Duitsland. Omdat ze samen komen worden ze niet ondergebracht in de barakken maar in een privéhuis. Zijn vrouw die met hem meeging raakt in 1943 zwanger, tijdens deze zwangerschap is ze de gehele periode ziek, ondanks dat haar man goed voor haar zorgt wordt ze op aanraden van een arts naar huis gestuurd en ze gaat dan ook terug naar haar ouders die in de van Malsenstraat in Rotterdam wonen, eind van dat jaar bevalt ze van een zoon.

9 maanden ziek op bed

Met een pannetje eten op weg naar de zieke

In 1945 als de oorlog is afgelopen komt haar man terug uit Duitsland. Hij ziet zijn kind dan voor het eerst. Ze hebben dan een woning nodig want bij haar ouders blijven wonen is geen optie, er wonen nog meer kinderen thuis. Na veel zoeken komen ze alleen maar in aanmerking voor een huis in het Brabantse dorp te Rotterdam in 1947 komt het tweede kind (mijn vrouw) en in 1948 wordt het derde kind geboren. Het is een onhoudbare situatie om daar te wonen, het is te klein gemiddeld 40 m2 en de wijk is opdat moment al aan het verpauperen, de huizen zijn enkel steens en koud en vochtig. Ze krijgen in 1949 een woning in de Aarnoudstraat in de nieuwbouwwijk Wielewaal toegewezen. In 1950 verhuizen ze naar de Klaverstraat in de wijk Charlois. In de Wielewaal waren de woningen erg vochtig en hun jongste zoon had erge astma, vandaar hun verhuizing.

Op de terug reis naar Holland

Hieronder is te zien en te lezen hoe deze mensen in de noodwoningen wonen en leven en ook hoe er door de politiek met hen omgegaan wordt.

De Nooddorpen in en na de oorlog in Rotterdam

Het totaal aantal gebouwde noodwoningen stond in geen verhouding tot het aantal verdwenen woningen (24.000 bij het bombardement in 1940 en ruim 2.600 woningen bij het bombardement op Rotterdam-West in 1943). Tot ver in de jaren zestig was er in Rotterdam nog een grote woningnood.

De bewoners van de nooddorpen hadden in Rotterdam geen goede naam. De huisvesting in de Rotterdamse binnenstad was voor 1940 erbarmelijk hoewel een deel van de sloppen van het Zandstraatkwartier al was gesloopt. Veel van de armsten uit de binnenstad kwamen in de noodwoningen terecht. De bevolking in de nooddorpen die nu nog bestaan is laag opgeleid, maar daar staat een hechte sociale structuur tegenover.

Het Utrechtse, Gelderse en Brabantse nooddorp in Rotterdam verdwenen in de jaren zestig. Landzicht en Smeetsland bestaan in 2008 nog, hoewel voor Smeetsland sloopplannen bestaan. Pas in 2010 maakte het nooddorp Smeetland (IJsselmonde) plaats voor nieuwe woningen.

Landzicht (Overschie) bestaat nog steeds.

Soms wordt ook de wijk Wielewaal in Charlois als nooddorp aangeduid. Deze wijk verrees echter pas 9 jaar na het bombardement en behoort tot de periode van de wederopbouw.

Het begrip **nooddorp** is in Rotterdam gebruikt als aanduiding voor wijken met noodwoningen die gebouwd zijn in de Tweede Wereldoorlog.

Bij het bombardement op Rotterdam van 14 mei 1940 verloren 80.000 Rotterdammers hun woning. Om deze mensen te huisvesten werd in opdracht van de gemeente Rotterdam een aantal wijken met noodwoningen gebouwd:

1. Het *Drentse dorp* was een complex van 189 houten woningen bij het Noorderkanaal. Deze woningen zijn al in de Hongerwinter voor een groot deel in Rotterdamse kachels verdwenen.
2. Het *Utrechtse dorp* met 119 stenen woningen, eveneens bij het Noorderkanaal. Na ruimen van het puin in Rotterdam was de beschikbaarheid van stenen geen probleem.
3. Het *Gelderse dorp* met 159 stenen woningen, eveneens bij het Noorderkanaal.
4. Het *Brabantse dorp* met 525 stenen woningen in de buurt van het Zuidplein.
5. *Laag Zestienhoven* of Landzicht met 200 woningen in Overschie
6. Smeetsland met 515 woningen in IJsselmonde

1 Het Drentse dorp

Er zijn op verschillende plekken noodwoningen gebouwd. Aan het Noorderkanaal bij de Gordelweg werden het Drentse Dorp, het Gelderse Dorp en het Utrechtse Dorp gebouwd; de namen waren afgeleid van de straatnamen.

Het werd aan de Noordkant van het Noorderkanaal gebouwd. De 189 woningen van het Drentse dorp (Bergpolder) waren van hout en al in september 1940 klaar.

De armste bewoners en meest "asocialen" komen in het Drentse Dorp terecht. De omstandigheden in het Drentse Dorp zijn slecht. De houten huizen zijn piepklein en overbevolkt en de mensen zijn veelal op zichzelf aangewezen. Vooral in de Hongerwinter hebben de inwoners het heel erg slecht. Om de kou te bestrijden stoken ze grote delen van hun eigen huis op. Ook worden huizen van stervenden afgebroken en opgestookt voor deze overleden zijn. Als de Canadese troepen het dorp intrekken zijn ze verbijsterd over de toestand waarin de uitgehongerde bewoners verkeren. Op het stadhuis bedenkt men dat de bewoners van het Drentse Dorp niet zomaar in de maatschappij kunnen terugkeren. Het vereist een evacuatiebevel van minister Beel van Binnenlandse Zaken, maar het lukt. Zo'n 40 andere gezinnen worden in juli 1945 door gewapende mannen van de Binnenlandse Strijdkrachten van hun bed gelicht. Het amper gewortelde besef dat de oorlog voorbij is, zijn de mensen gelijk weer kwijt.

De eerste 225 mensen worden gewassen en geschrobd, tegen schurft behandeld en gekleed. Vervolgens worden ze in het geheim gedeporteerd naar Rijksevacuatiekamp Veenhuizen in Drenthe om daar onder strenge tucht en zware arbeid te resocialiseren. De bewoners begrijpen totaal niet wat er met hun gebeurt. Ze denken dat ze naar een strafkamp worden afgevoerd en roepen dat ze niets fout hebben gedaan in de oorlog. Naast Veenhuizen zijn er kampen in Drenthe en Overijssel voor gezinnen die in een ambtelijke nota worden omschreven als 'een schip zonder roer, losgeslagen op de woeste zee, de zeilen gebold door de windhozen van degeneratie'.

Het Drentse dorp vlakbij de Centuurbaan te Rotterdam

Het Drentse dorp aan de Noorderkanaalweg te Rotterdam

2 Het Utrechtse dorp

In 1941 volgde het Utrechtse dorp (Bergpolder) aan het Noorderkanaal met 119 stenen woningen achter de Schieweg. Kwaliteit was bij het bouwen van de barakachtige huisjes niet het belangrijkste. Ze moesten snel en goedkoop gebouwd worden.

Na ruimen van het puin in Rotterdam was de beschikbaarheid van stenen geen probleem.

3 Het Gelderse dorp

Het Gelderse dorp met stenen woningen, eveneens bij het Noorderkanaal.

Het Gelderse dorp met 159 woningen, dat werd gebouwd in Blijdorp tussen de spoorlijn naar Utrecht en het Noorderkanaal, ter hoogte van de Statenweg.

Het Gelderse dorp kende de volgende straten: Nunspeetstraat, Elburgstraat, Zelhemstraat, Eerbeekstraat, Doesburgstraat, Voorthuizenstraat, Lochemstraat, Ruurlostraat, Lobithstraat en Heelsumstraat.

De Doesburgstraat in het Gelderse dorp, 1946

Opening Clubhuis Gelderse Dorp, 1958

Sloop van de noodwoningen van het Gelderse Dorp in april 1961

4 Het Brabantse dorp

Het Brabantse Dorp bij het Zuidplein was het grootst. Er waren 525 woningen en zelfs een paar winkels en een wijkcentrum. Er was steenachtig materiaal gebruikt dat uit puin was gewonnen. Het Brabantse Dorp was in 1941 klaar en is in 1966 gesloopt voor de bouw van het Ikazia ziekenhuis, het metrostation en winkelcentrum Zuidplein. Er bestaat nog steeds een actieve vereniging van oud-bewoners.

Het Brabantse dorp, met op de achtergrond het Ikazia ziekenhuis

Een straatje in het Babantse dorp

Feestende kinderen in het Brabantse dorp

Het eerste kind van Gerrit en Akke in het Brabantse dorp

5 Landzicht

De kleine wijk Landzicht, vlak naast het vliegveld, werd in 1941 gebouwd vanwege de woningnood en werd daarom 'Het Nooddorp' genoemd. Ten oosten van de wijk werden in de jaren zestig 120 woningen gebouwd, speciaal voor 'probleemgezinnen' die niet te handhaven waren in andere delen van de stad. Het was in de eerste jaren omheind en heette daarom 'Het Indianendorp'. In de deelgemeente Overschie zijn enkele gangbare bijnamen bekend. Aan de Josselin de Jonglaan ligt al vele jaren lang een braakliggend gebied nadat er 500 huurwoningen werden gesloopt.

De omgeving zou om milieutechnische redenen niet geschikt zijn om te wonen vanwege het daarnaast gelegen kleinpolderplein. Het stond in de volksmond bekend als “De Woestijn”. Het gebied wordt momenteel toch weer bebouwd, zo werd in 2010 besloten.

De wijk Landzicht

Rhijnsburgstraat in de wijk Landzicht

6 Smeetsland

De bouw van Smeetsland startte op 19 december 1940; de wijk is rond 2010 gesloopt. Alle tijdelijke wooncomplexen bestonden uit een-laagse woningen in rechthoekige blokken. Door de lichte bouw waren er geen dure funderingen nodig. De eerste woningen kostten f 3,50 (€1,59) per week. Bij een afschrijvingstermijn van 15 jaar was dit niet kostendekkend. Er kwam een rijksbijdrage voor de tekorten. De noodwoningen hoefden niet aan de minimumeisen uit de Woningwet te voldoen en waren vaak piepklein, soms minder dan 40 vierkante meter.

Interieur van een noodwoning

Vroegere bebouwing in Smeetsland

De Wielewaal

Het is 1949. In Nederland heerst een schreeuwend woningtekort. De oorlog heeft veel huizen verwoest en de bouw heeft jaren stilgelegen. Intussen is er een babyboom gaande. Waar moeten al die jonge gezinnen in vredesnaam gaan wonen?

In noodwoningen, luidt het antwoord. Rotterdam stampt in die jaren in rap tempo wijkjes uit de grond met 'semipermanente' eengezinswoningen. Eén van die laatste noodwijkjes is de Wielewaal met ruim vijfhonderd noodwoninkjes in Rotterdam-Zuid, in een polder naast de Waalhaven. Peperkoekhuisjes van slechts één laag hoog, met een flauw puntdak, in elkaar geflanst uit dunne prefab delen.
Hier verrijst 'een knusse dorpsgemeenschap aan de rand van de grote stad'

Het tuindorp De Wielewaal vlakbij het oude Charlois is een naoorlogs monument van grote betekenis. De 545 huisjes werden geschonken door de Zweedse bevolking als vervolg op het graan, waarvan in de hongerwinter het beroemde wittebrood was gebakken. In 1949 konden ze worden betrokken. Het wijkje werd genoemd naar naburige waterpartijen, de Wiel en de Waal en niet naar de gelijknamige vogel.

In de loop der decennia zijn de bewoners erg van hun unieke buurtje gaan houden. Ook door de ligging net buiten de bebouwde kom van Charlois was het eigenlijk een dorpje op zich. De meeste woninkjes hadden twee of drie slaapkamers. 30 van de 500 woningen waren bestemd voor grote gezinnen. Ze telden er zelfs vier of vijf. De bewoners waren ongemeen trots op het doorgeefluik tussen keuken en woonkamer, wat in Nederland toen ongekend was. In het hart van het dorp bevonden zich vijf winkeltjes voor de eerste levensbehoeften en een café. Huur vanaf zes gulden per week.
In elk huisje bevond zich een ruimte die eigenlijk bedoeld was voor een douche en een wastafel maar die hadden de Zweden niet meegeleverd. Al dit materiaal is op het ogenblik zo duur, dat men daar niet aan kan beginnen, zelfs niet in de tegenwoordige middenstandswoningen".

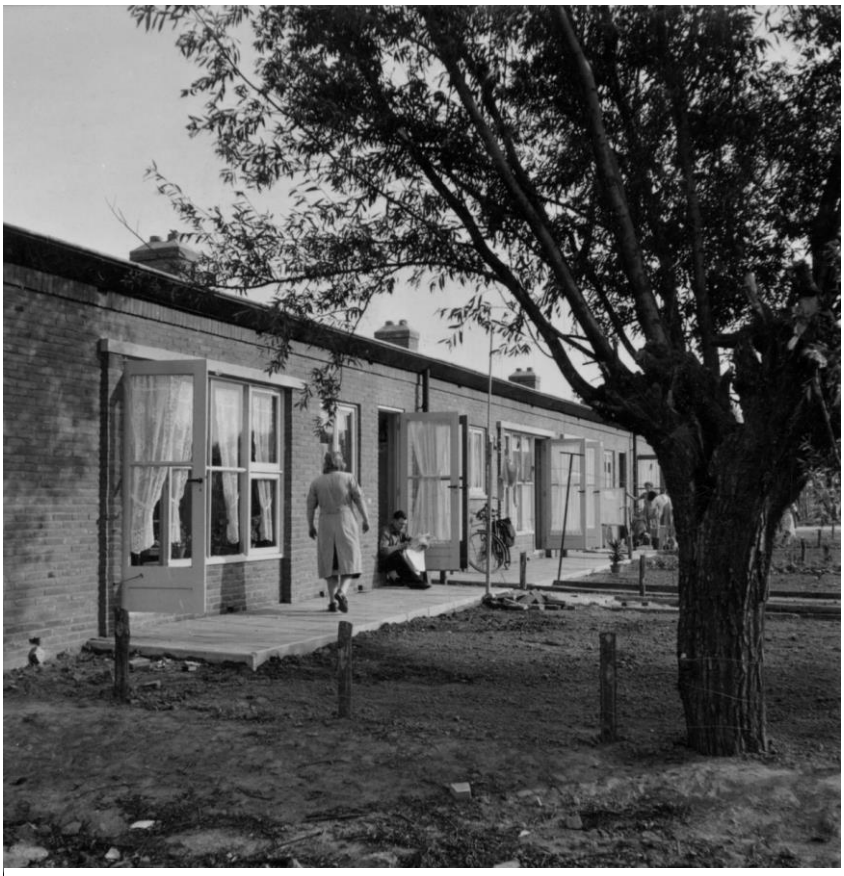

Semipermanente woningen in Wielewaal in 1949

Gerrit met zijn kinderen in de tuin in de wijk Wielewaal

De Aarnoudstraat waar de Familie in de Wielewaal woonde

Eind woord

Om het verhaal compleet te krijgen heb ik op internet gezocht naar gegevens voor foto's en verhalen, foto's zijn er genoeg maar verhalen zijn er niet veel, toch stuitte ik op een filmpje van de NTR andere tijden met als titel "Toen zij uit Rotterdam vertrokken". Het gaat over de familie Roodbol die na de oorlog als asocialen gezien worden en daarom gedeporteerd worden naar een heropvoedingskamp in Drenthe.

Klik hier als je dit filmpje wilt zien.

[Bronnen, uit familie verhalen, Gemeente Rotterdam, de NTR en Wikipedia]

[Rob. Lambermon, Bestuurslid]